

Osnovni oris islama – ene največjih monoteističnih religij

Islam spada med monoteistične religije in ima danes blizu ene milijarde pripadnikov, kar predstavlja 20 % vsega prebivalstva sveta.¹ V Evropi lahko govorimo o 4 do 4,5 milijonih muslimanov, vendar ta podatek ni povsem točen. Muslimani namreč ne štejejo posameznikov, ampak, kjer je v nekem narodu večina muslimanov, prištevajo cel narod k muslimanom.² Ti podatki pa tudi dovolj zgovorno pričajo, da je islam potrebno poznati, da se moramo z njim soočiti, če hočemo živeti v sožitju z drugače mislečimi.

Beseda »islam« ima več pomenov: pridobiti, podvreči se, biti podvržen Alahu. Pokorščina Alahu ni neka pasivna pokorščina, ki bi se mogla izvršiti enkrat za vselej, temveč se vrši skozi vse vernikovo življenje. Da se nekdo lahko imenuje musliman, je potrebno troje: a) stalna pokorščina Alahu; b) izpovedovanje islamske religije; c) pripadnost skupnosti, ki izpoveduje islamsko vero.³

Islam je v stalnem tekmovanju s krščanstvom. Tudi islam izhaja od Abrahama, iz vere zaupanja. "Ta vera zaupanja v Boga je postala skupna korenina judaizma kot religije upanja, kot religije ljubezni v krščanstvu in kot religije verovanja v islamu. Islam vidi sebe sočasno na koncu in na začetku tega razvoja. V določenem pogledu je islam v verigi treh religij razodetja zadnji člen, ki ju po Tori in evangelijih, poslanstvom Mojzesa in Jezusa, potrjuje Mohamed z oznanilom Korana."⁴

Za islam so pomembne štiri značilnosti: a) vera v enega Boga. En Bog je in Mohamed je njegov prerok. Mohamed se vključuje v celo vrsto prerokov od Abrahama do Jezusa.

Mohamed je bil zadnji prerok. Z njim je razodetje zaključeno; b) druga značilnost sporočila je, da je Bog večen in ima 99 lastnosti, ki so istočasno božji naslovi (ljubeči, prijazni itd.). Ta Bog je seveda tudi vsemogočen, ker lahko obuja od mrtvih in ker lahko uniči nemuslimane; c) tretja značilnost pa je, da se je treba Bogu Alahu podrediti in mu biti v vsem pokoren; d) zadnja značilnost pa je verovanje v poslednjo sodbo, ko bodo dobri (muslimani) zelo nagrajeni, hudobni (nemuslimani) pa hudo kaznovani. Tam bodo ženske tudi izenačene z moškimi.

Politične, ekonomske in religiozne razmere na Arabskem polotoku v 7. stoletju

Islam je nastal v 7. stoletju na Arabskem polotoku, ki je bil politično in versko neorganiziran. Prebivalci so bili večinoma člani nomadskih plemen, v osrednji Arabiji pa so živeli beduini. Slednji so se organizirali okrog mogočne družine Koraišev, ki je iz Meke naredila trgovsko republiko. Trgovci Meke so si pridobili nekakšen monopol nad trgovino med Indijskim oceanom in Sredozemskim morjem. Bogastvo, ki se je zaradi dobre trgovine kopičilo, je povzročalo družbene napetosti.

Ob severnem robu Arabskega polotoka so v stepah, ki mejijo na Sirijo, druga arabska plemena ustanovila več držav. Tu je bilo kraljestvo Nabatejcev, kraljestvo Lakmidov in kraljestvo Gasanidov. Lakmidi in Gasanidi so bili monofiziti. Arabci na polotoku pa so ohranili svojo staro vero, mnogoboštvo. Častili

Stran v Koranu, 14. stoletje, Egipt, črnilo, nepropustne vodene barve in zlato na papirju, 25,8 x 17,2 cm, Narodni muzej umetnosti, Los Angeles.

so plemenske ali krajevne bogove, o katerih so mislili, da prebivajo v svetih kamnih, pa tudi zvezde. Prebivalci Meke so častili tudi dve boginji: Manat, boginjo sreče, in Alat, boginjo neba.⁵ V Meki so imeli svoje svetišče, Kaaba (kocka),⁶ ki je bilo starodavno romarsko središče, in njegova okolica je bila posvečena. Kaaba ali kocka je bilo simbolično središče romanja v Meko na kraj, ki naj bi bil od Abrahama in njegovega sina Ismaela posvečen Alahu. Bog - Alah je bil vedno pojmovan kot transcendenten, njegovo bivališče je bilo v nebesih.⁷ V tistem času je bilo na po-

lotoku tudi nekaj skupin Judov in kristjanov, ki niso imeli posebnega vpliva na nomadska plemena. Je pa bila Arabija ves čas pomembno trgovsko in idejno križišče. Tu so se srečevale različne kulture: grška, rimska, mezopotamska, iranska in indijska.

Prerok Mohamed

V tem svetu, v tem razmerah se je okrog 572 po Kr. v Meki rodil **Mohamed**. O njegovem življenju krožijo številne legende. Zanesljivega poročila ne najdemo v nobenem delu. Koran o njem spregovori le posredno. Tudi letnica

njegovega rojstva ni zanesljiva. Določili so jo po pomembni letnici t.j. 622, ko so muslimani začeli s štetjem, Mohamed pa naj bi takrat bil zrel mož v starosti petdesetih let.⁸

Mohamed se je rodil očetu Abdalahu in materi Amini, ki sta pripadala družini Korašitov. Oče mu je umrl še pred njegovim rojstvom, v šestem letu njegovega življenja pa še mati. V oskrbo so ga vzeli najprej stari starši, potem pa stric **Abu Talib**, ki je imel sina **Alija**. Ta je bil zelo velik prijatelj z Mohamedom. Slednji je veliko potoval s karavanami in se srečeval z različnimi kulturami. Na potovanjih je srečal bogato vdovo **Hadidžo**, s katero se je tudi poročil in ji bil zvest vse do njene smrti. Z njo je dobil hčerko **Fatimo**, kar pomeni zelo ljubljena in je kasneje postala Alijeva žena. Mohamed je bil razočaran nad načini poganskega verovanja in hkrati navdušen nad judovstvom in krščanstvom. Da bi mogel spoznati pravo religijo, se je pogosto umaknil v samoto. Zanimala so ga tudi razna druga vprašanja.

Med meditacijo in premišljevanjem v samoti je leta 610 imel prva mistična doživetja. Verjel je, da dobiva od Boga sporočila, ki jih mora posredovati svojim someščanom. V noči med 26/27 ramadanom se mu je na gori Hira prikazal angel Gabrijel in mu je naročil, naj za njim ponavlja to, kar sliši. To prvo sporočilo je razodetje Korana in se nahaja v K 96,1-5: *“Beri v imenu svojega Gospoda. Njega, ki je ustvaril in naredil človeka iz zarodka. Beri, zakaj tvoj Gospod je usmiljen kot nihče drug na zemlji. Naučil je človeka sukati pero, naučil ga je, česar ni vedel.”* Veliki Mohamedov življenjepisec pravi, da je Mohamed na to sporočilo odgovoril z naslednjimi besedami: *“Prebudil sem se in bilo mi je, kot bi bile te besede zapisane v mojem srcu. Prišel sem iz votline in stal na gorskem pobočju. Tedaj sem zaslišal glas iz neba: ‘Mohamed, ti si božji poslanec in jaz sem Gabriel’. Dvignil sem oči in ga videl na obzorju. Nisem se premak-*

*nil. Ko sem skušal pogledati v stran, sem ga še vedno videl.”*⁹

Mohamed je tedaj razumel, da ga je Alah izbral za svojega poslanca, da ljudem pripoveduje vse, kar mu bo nadangel Gabrijel ali božji Duh razodel. Ta razodetja, ki so se dogajala več kot dvajset let, vse do Mohamedove smrti, so kasneje zbrali v knjigo, ki se imenuje Koran.

Razodetje so začeli širiti po klanu. Vladajoči sloji v Meki s tem niso bili zadovoljni. Tudi sam Mohamed je dvomil v svoje poslanstvo. Opogumljala ga je žena Hadidža in tako je prebivalcem Meke oznanil, kar mu je bilo razodeto. V začetku so ga le redki poslušali, potem pa so se mu pridružili sorodniki in prijatelji ter revni in preprosti ljudje.

Mohamed je oznanjal nauk o bližnji sodbi, ko bo edini in pravični Bog povrnil ljudem po njihovih delih. *“Bog vas bo sodil po vaših delih.”* Hotel je odvrniti rojake od njihove brezbriznosti, želel je spodbuditi spoštovanje do Alaha, hotel jih je prepričati, da cilj tega življenja ni v tem, da si nakopičijo bogastva, ampak da se predajo Alahu in da spolnjujejo njegove zapovedi, da molijo in delijo miloščino.

Leta 619 je Mohamedu umrla žena Hadidža ter njegov stric Abu Talib in tako je izgubil zaledje v klanu. Leto 619 je bilo zaradi tega razglašeno za t.i. Leto žalosti. Zaradi vse večjega pritiska se je najprej zaprl v majhen geto, potem pa se je čutil prisiljenega, da skupaj s svojimi pristaši leta 622 zapusti mesto in gre v približno 300 km oddaljeno mesto **Jatrib** ali **Medino**. Odhod iz Meke v Medino se imenuje **hidžra**, kar pomeni prekinitev odnosa s prejšnjo skupnostjo, klanom.¹⁰ Preselitev pa postane najpomembnejši dogodek v zgodovini islama. Od tega leta naprej muslimani štejejo svoja leta (začetek islamske dobe). Od tega trenutka dalje pa islam ni več samo verstvo, temveč tudi politična sila.

V Medini so se njegovi pristaši delili na dve skupine: tiste, ki so prišli z njim iz Meke – Mohadžirune, in Ansare, tiste, ki so ga tukaj podprli. Sprva je hotel pritegniti k svoji skupnosti tudi Jude (v Medini so bila tri judovska plemena), saj je menil, da je njihova vera zelo podobna tisti, ki jo je on oznanjal. Kajti tudi Judje, kot sprva muslimani, so se v molitvi obračali proti Jeruzalemu. Toda medinski Judje so ga prezirali in so se iz njega norčevali. Mohamed je tedaj z njimi prekinil odnose, in odslej so se muslimani v molitvi obračali proti Meki. Svojo vero je povezal z Abrahamom, in ne z Mojzesom, ki je po njegovem začetnik judovske vere. Nekatere judovske družine je izgnal.

Da bi se lahko preživljali, je Mohamed leta 624 skupaj s skupino svojih privrženec napadel karavano, ki je bila na poti v Meko. Naleteli so na oborožen upor prebivalcev Meke, vendar je Mohamed v boju zmagal in to mu je pomenilo potrditev, da se je Alah opredelil za Mohameda. Koran imenuje ta dan "odločilni dan". Pri petdesetih letih je Mohamed postal **verski, politični in vojni vladar**. Začela so se pogajanja z različnimi plemeni in s tistimi, ki so ga podprli, je ustanovil v Medini pomembno skupnost, konfederacijo plemen ali *ummo*.¹¹ Gre za zavezanost skupnosti, občestvu, zvezi, ki izpoveduje isto vero, vero v Alaha in priznava Mohameda kot božjega poslanca in ima istočasno politični in verski značaj. Zavežejo se, da bodo drug drugega ščitili in branili.¹²

Po utrditvi svojega položaja v Medini se je Mohamed začel pripravljati na osvojitev Meke. Zavedal se je, da je to mesto strateško pomembno in da ga mora islamizirati, če želi dobro ukoreninjenost islama v Arabiji. Po dvakratnem uspešnem romanju je leta 630 brez prelivanja krvi osvojil Meko. Meko so hitro očistili vseh podob in simbolov poganškega verovanja. Postalo je središče islama in romarski kraj nove Božje države. Izoblikoval se je **DŽIHAD** ali

sveta vojna. Ta pojem je uveden v času boja s prebivalci Meke. Kdor umrje v sveti vojni, je **šahib** - mučenec, ki ga čakajo najlepše stvari v nebesih. Svojo oblast je polagoma raztegnil na večji del Arabije. Leta 632 je organiziral prvo romanje v Meko. V tem času se je razvil tudi v političnega in vojnega poglavarja. Osvojil je velik del Arabskega polotoka. Imel je 14 žena. Zanj enoženstvo ni bilo dobro. Med vsemi temi je imel eno, ki jo je posebej ljubil - **Ajšo**. Takoj ko je Mohamed umrl (632), so se začeli boji za njegovo nasledstvo, to pa je bil povod za razdelitev islama.

Boj za oblast in prvi kalifi

Po Mohamedovi smrti je nastala politična kriza, ker ni zapustil moških potomcev, pa tudi naslednika ni določil. V Koranu jasno piše, da je potrebno nadaljevati s tem, kar so prejeli od Alaha, ki jih je povezal med seboj in jih odrešil poganstva.¹³

Oblikujeta se dve stališči glede naslednika ali *kalifa*: prvo pravi, da mora biti naslednik eden njegovih učencev in spremljevalcev, drugo pa, da mora biti sorodnik. Ko se govori o nasledniku, je jasno določeno, da ne gre za nekoga, ki bi nasledil Mohameda, ki je "prerok prerokov", temveč za naslednika, ki bi nadaljeval njegovo poslanstvo med ljudmi. V prvem obdobju od 632 do 661 se zvrstijo štirje kalifi, ki izpolnjujejo dva kriterija: pripadajo družini Koraišev in so Mohamedovi sorodniki. Za prvega kalifa je bil izvoljen **Abu bakr** (632-634), stari oče Mohamedove posebej spoštovane žene. V kratkem in pomembnem prelomnem obdobju je uspel z nadaljevanjem Mohamedovega nauka, razširil je islam na ves Arabski polotok in začel z zbiranjem zapiskov Korana. Po njegovi smrti je bil izvoljen za kalifa **Omar** (634-644), Mohamedov tast. Bil je zelo uspešen v širjenju islama proti vzhodu, kjer so prišli vse do Mezopotamije, in tudi proti zahodu, kjer so se razširili do Egipta. Leta 638 je osvojil Jeruza-

lem, tretje sveto mesto in tam dal zgraditi mošejo.¹⁴ Umril je nasilne smrti.

Nasledil ga je **Otman** (644-656), eden od prvih prerokovih zvestih učencev. V času njegovega kalifata se islam ni širil s takšno hitrostjo kot v času Omarja. Prišli so do Armenije, severne Afrike, Tunizije. Ker so v njegovem času krožile različne verzije Korana, je dal Otman ponovno zbrati zapiske Korana in ta druga izdaja je še danes v veljavi. Islamisti govorijo, da je bil zelo pobožen in premalo energičen, še posebej, ko je šlo za razne debate z nasprotniki. Z njim ni bila zadovoljna niti družina Omajadov, kateri je pripadal, zato so ga umorili.

Končno se je uveljavil **Ali** (656-661), Mohamedov bratranec. V času njegovega kalifata je doživel islam velike pretrse. Ker se ni zavzel za raziskavo morilcev svojega predhodnika, sta se dva njegova pristaša odločila, da bosta nastopila proti njemu. V tem boju je Ali zmagal. Pojavil se je nov nasprotnik, in sicer najbližji sorodnik Otmana, bratranec *Moavija* iz Damaska. Še za časa Alija je bil izvoljen za kalifa in je imel mnogo privrženecv, medtem ko jih je imel Ali le nekaj v Iraku. Ali je bil umorjen med molitvijo v mošeji.

Moavija je prenesel prestolnico iz Medine v Damask. Pred smrtjo je določil sina **Jazida** za svojega naslednika, s tem pa je prelomil s tradicijo prvih kalifov in uveljavil dinastično načelo. Nastala je prva velika arabska dinastija (661-750) - *Omajadi*. Muslimanskemu imperiju so dali trdne ustanove, gradili so mesta in pospeševali so družbeno življenje. Zgradili so mošeje v Damasku, Medini, Jeruzalemu in tudi drugod. S svojim naukom so navdušili tudi Sirce, da so se spreobrnili k islamu. To okolje pa je bilo izredno ugodno za intelektualno življenje. Tako se v tem obdobju pojavi islamsko pravo in teološke kontroverze. Rodila se je klasična islamska civilizacija.

Pod Omajadi je muslimanski imperij dosegel vrh. Vendar pa se večina prebivalcev

teh pokrajin ni takoj spreobrnila v islam, temveč so postale zaščitene manjšine. Vojaške odprave, ki so jim sicer dali častni naziv "sveta vojna", so z roparskimi napadi pridobile plen in ne spreobrnjenecv. Napačna je ideja, da so nasprotniki morali izbirati med "islamom ali mečem", razen če je šlo za poganska arabska plemena. Z zaščitnimi manjšinami so na splošno lepo ravnali, ker je bilo za muslimanske vladarje vprašanje časti, da je njihova zaščita učinkovita. Vendar pa so člani teh manjšin imeli same sebe za drugorazredne državljane in v teku stoletij so se počasi, a vztrajno spreobračali v islam. Tako je islam postal prevladujoča vera v pokrajinah, kjer je bilo prej razširjeno krščanstvo.

Omajadsko dinastijo kalifov je zamenjala *abasidska* dinastija iz Bagdada (750). Ti kalifi so se predstavljali kot restavratorji pravega izročila, ki so ga poneverili omajadski kalifi. Islam je pod njihovo oblastjo doživel svojo zlato dobo. Cvetele so vse oblike kulture, ki so potrebne za življenje velikega imperija. Središčno vlogo je imel razvoj in izdelava islamskega prava, *šarie*, ki je predstavljalo temelj družbene zgradbe. To pravo je delno izviralo iz pravil v Koranu, v večji meri pa iz Mohamedovega zgleda. Tega so poznali iz zbirk *hadit* (Izročila) - zgodbe o njegovih dejanjih in izrekih. Študij prava ali pravoznanstvo je postalo jedro višje islamske izobrazbe.

Sveta knjiga - Koran

Koran je za muslimane sveta, absolutno veljavna beseda, osnova vsega muslimanskega življenja. S Koranom je božje razodetje končano in "predstavlja zvest posnetek izvirnika, vklesanega na plošči v nebesih, ki obstaja od vekomaj".¹⁵

Beseda Koran izhaja iz sirske besede "qer-yana", s katero so v krščanski liturgiji označevali psalme. Njen prvotni pomen je na glas "deklamirati".¹⁶

Koran ni bil napisan v času prerokovega življenja. Tedaj so njegovi spremljevalci zapisali samo kakšen izrek na lončeno posodo, na kožo, na kameljo lopatico, na palmov list. Verniki so znali veliko vrstic na pamet. V 11. letu hidžre pa je Omar po nasvetu kalifa Abu Bakra naročil mlademu Zaidu ben Tabitu, enemu od Mohamedovih tajnikov, naj zbere vse, kar je bilo kjer koli zapisano in kar so ljudje hranili v spominu. To se je zgodilo s sodelovanjem tudi drugih in končno je prišlo do sprejetega besedila pod kalifom Osmanom. Druge obstoječe inačice so dali uničiti. Izvirno besedilo je ostalo v Medini, kopije pa so poslali v razna mesta. Najstarejši ohranjeni izvod tega besedila je iz leta 776 in muslimani ga soglasno priznavajo za pristnega.¹⁷

Do Korana imajo zelo spoštljiv odnos in ga berejo šele po obrednem očiščenju. Mnogi se celo na pamet naučijo cel Koran v arabščini, ki je približno tako obsežen kot Nova zaveza Svetega pisma. Ti dobijo naziv *hafiz*. Vsi muslimani pa v arabščini ponavljajo prvo poglavje, kjer je obrazec za pet dnevni molitev.¹⁸ Koran je sestavljen iz 114 poglavij - *sur*. Te pa niso urejene ne kronološko ne vsebinsko, ampak glede na dolžino, razen prve. Vsa poglavja - sure se začno z besedami: "*V imenu Boga, Milostnega, Usmiljenega*". Imena poglavij so vzeta iz kakšne posebne ali ponavljajoče se besede v tistem poglavju. Prvo poglavje ima npr. ime Začetek, 2 - Krava, 10 - Jona, 19 - Marija, 35 - Angeli, 47 - Mohamed... Sure so razdeljene v vrstice - *ajat*. Ajat pomeni tudi čudež. Ko so Mohameda prosili za čudež, da bi potrdil njegovo preroštvo, se je skliceval na Koran in njegove vrstice.

Koran vsebuje različne vrste spisov. Mohamed mnogo govori o starih prerokih, ti so bili pogosto vzorci za njegove lastne izkušnje. Govori tudi o sodbi, trpljenju pogubljenih v peklu, o zakonih, ki veljajo v muslimanski skupnosti, o predpisih o družinskem razmerju in dedovanju.

V prvih poglavjih Korana je izraženo priateljstvo do Judov in posebno do kristjanov kot "ljudstev knjige". Nadalje priznava veliko judovskih in krščanskih spisov: Pentatevh, Psalme in evangelije za božje razodetje. Kasneje, ko Judi in kristjani Mohameda niso sprejeli kot preroka, se je odnos Korana do njih spremenil. Oboje je obtožil, da so pokvarili svoje spise.

Verske resnice v Koranu

Koran nam ne da nekega sistematičnega pogleda v islam, je pa izredno bogat po vsebini. Toda če ga poznamo v celoti, lahko spoznamo nekatere značilnosti islamske religije. Kot povzetek vseh bistvenih elementov svoje religije pa najpogosteje navajajo naslednje vrstice iz Korana:¹⁹ "*O muslimani, verujte v Alaha, v njegovega poslanca, v knjigo, ki mu jo je poslal, v pismo, ki je bilo razodeto pred njim. Kdor ne veruje v Alaha, v njegove anjele, v njegove knjige, v njegove poslanca in v poslednji dan, je popolnoma izgubljen*" (K 4,136).

1) Vera v Boga

Temeljno teološko trditev pri muslimanih predstavlja prepričanje, da je Bog edinstven in enovit - vera v enega Boga - *Tavhid*. "*Tavhid* vključuje, da je vseobsegajoči islam - podvreči se Bogu kot edinemu gospodarju usode in končno veljavne resničnosti - ontološko stanje, ki zadeva vse stvarstvo. Ker človek razpolaga, za razliko od živali in angelov, s sposobnostjo svobodnega odločanja, pomeni tako milost kot izziv Boga, da mora uresničitev *tavhida* potrditi tudi človek s svojo svobodno voljo. Prvi korak k odrešenju v islamu torej pomeni zavestno podvreči svojo voljo temu, kar je dokazano. Šele na tej stopnji duhovnega spoznanja se more človek prištevati za pravega muslimana ali za "takega, ki se je Bogu podvrigel".²⁰

Edinost se posebej izraža v 112 suri od 1-4 vrstice: "*Reci: On je edini Bog, Večni Bog; in*

ne poraja in se ne poraja; in nihče mu ni enak.” Vsak musliman mora vsak dan na novo z molitvijo potrjevati pripadnost enemu Bogu.

Vera v enega Boga je tisto, kar je po prepričanju muslimanov edinstveno v islamu in

njihovo vero loči od vseh drugih religij, tudi od krščanstva, ki z vero v Sveto Trojico okrne božjo edinost. Njegov nauk o Sveti Trojici temelji na napačnem razumevanju krščanstva. V suri 5,76 govori: “*Glej, Alah je tretji od treh.*

Vrata omare, Egipt, 2. polovica 13. stol., les in slonovina,
91.44 x 27.31 x 3.81 cm, Zbirka islamske umetnosti, Medina.

Toda ni nobenega Boga, razen enega edinega Boga". Mohamed je mislil, da kristjani častijo trojico svete družine, ki vključuje Boga Očeta, mater Marijo in Sina Jezusa. Zato Koran napada Jezusovo sinovstvo, ko pravi, da "*Bog ne poraja in se ne poraja*" (K 112,3).²¹

V Koranu je močno navzoča trditev o Alahovi *vsemogočnosti*. "*Vse, kar obstaja, bo prešlo, ostalo bo le Gospodovo obličje, polno milosti in slave*" (K 55,26-27). Izraža se v stvarjenju sveta in njegovem vladanju nad vsem ustvarjenim.²² Bog je ustvaril svet čisto svobodno, zato ker je tako hotel. Ustvaril ga je iz nič v sedmih dneh.²³

V Koranu ima Alah 99 različnih božjih imen. To so v bistvu atributi, ki so jih prej pripisovali manjšim bogovom predislamskih religij (usmiljen, sveti, miroljuben, zvesti, vse-mogočni, vzvišen, dobrot, ljubezen...). Najpogostejše ime za Boga je *al-Aziz*, kar pomeni "Mogočen". V Koranu pa ne srečamo najpogostejše uporabljenega imena *Allahu akbar* - *Bog je največji*.²⁴

2) Angeli

V Koranu se angeli - *meleki* - zelo pogosto pojavljajo. Oni so Alahovi glasniki. Bili so poslani Abrahamu,²⁵ Lotu,²⁶ Zahariju²⁷ in Mariji.²⁸ Angel Gabriel pa je bil posrednik med Alahom in Mohamedom.²⁹ Na čelu imajo štiri nadangele: Džibril, Alahov poslanec, Michael, ki varuje naravo, Izrafil, ki bo zatrobil ob poslednji sodbi, in Izrail, angel smrti. Vsak človek ima dva varuha. Eden zapisuje njegova dobra dela, drugi njegova hudobna dela. Poleg tega sta še dva angela groba Munkar in Nakir, angel raja Ridvan in angel pekla Malik. Eden izmed angelov, Satan, se ni hotel pokloniti prvemu človeku in je bil zato izgnan iz raja. Iz maščevanja je zapeljal Adama in Evo, ki sta mu nasledla in sta morala zato iz raja. Vendar njuni potomci ne podedujejo njune krivde. V islamu ne poznajo izvirnega greha. Satan (Iblis) poveljuje vojski

hudih duhov, ki so iz ognja in posegajo v človekovo življenje.³⁰ Človek se brani pred njimi s talismani.³¹

3) Človek

Iz Korana je težko podati neko splošno podobo človeka. Vendar je to razumljivo, če upoštevamo, da je Koran napisan za opozarjanje in usmerjanje. Glavni cilj ni, da človeku pove, kaj je, ampak kaj naj človek stori v obdobju od stvarjenja človeka in do njegovega prihodnjega življenja. Na poti k izpolnjevanju cilja mu pomagajo preroki in Knjiga, ker človek zaradi slabe narave ni sposoben sam usmerjati svojega življenja. Nesposobnost pa ni posledica izvirnega greha³², ampak preprosto je po naravi slab, nestrpen. Človek ne potrebuje odrešenika Jezusa Kristusa, saj je sam tisti, ki se mora odrešiti, priznati resničnost *tavhida*.

Koran pozna enainvajset prerokov; od teh jih je 18 iz stare zaveze: Adam, Noe, Enoh, Abraham, Ismael, Izak, Lot, Jakob, Jožef, Mojzes, Aron, David, Salomon, Elija, Elizej, Job, Jošue, Jona; in tri iz nove zaveze: Zaharija, Janez Krstnik in Jezus.³³ V vrsto pomembnih poslancev, prerokov, poleg Mohameda štejejo še Adama, Noeta, Abrahama, Mojzesa in Jezusa. Največji preroki so Mojzes, Jezus in Mohamed. Mohamed je zaključil razodetje, zato ga imenujejo "pečat prerokov". On je največji prerok, ki je znova uveljavil pristno božje razodetje, ki so ga Judje in kristjani popačili. Za njim ne bo več nobenega preroka.

Jezus, sin Marije, zavzema kot prerok pomembno mesto. Marija je edino žensko ime, ki ga Koran omenja. Že mnogo pred njenim rojstvom jo je Alahu posvetila njena mati. Koran opisuje Marijino deviško rojstvo in pravi, da je brez greha (K 19,17.19-26).³⁴ Koran zanika Jezusovo trpljenje, križanje. "*Niso ga tepli, niso ga križali, imeli so le nekoga, ki mu je bil podoben*" (K 4,157). Kristus ni ne človek in ne Bog.³⁵ Okrepil je poslanstvo, ki

ga je Bog namenil Judom prek Mojzesa, že takrat pa je vnaprej povedal, da bo po njem prišel poslanec. Ta božji poslanec ni Sveti Duh, ampak Mohamed.

4) *Nauk o poslednji sodbi*

Nauk o koncu sveta, o poslednji sodbi in vstajenju mrtvih so temeljne verske resnice v islamu. Sam Mohamed je v času svojega oznanjevanja zelo veliko govoril o teh skrivnostih. Po tradiciji muslimani pričakujejo drugi Jezusov prihod, ki bo prinesel kraljestvo miru in pravičnosti. Jezus bo ogrnjen v svetleče oblačilo in z maziljeno glavo in z mečem v roki bo stal na beli arkadi vzhodnih vrat v Damasku in bo ubil Antikrista. Zatem bo odšel v Jeruzalem in tam opravil zgodnjo jutranjo molitev ter očistil svet vseh nevernikov in njihovih simbolov. Judje in kristjani - "ljudje knjige" bodo verovali vanj in ustanovili skupnost. Nastopilo bo kraljestvo pravičnosti in popolnega miru. To bo trajalo 40 let, nato pa bo prišlo do konca sveta. Bog bo sedel na sodni prestol.³⁶ Sledilo bo popolno porušenje sveta, kot zatrjuje Koran, ki pravi "*vse bo prešlo, razen božjega obličja*" (K 28,88). Na sodni dan bo trobenta dvakrat zadonela, ljudje bodo vstali od mrtvih in vsak bo prišel pred Alaha, ki bo pretehtal njegova dobra in hudobna dejanja.³⁷ Potem pa bo moral čez most, kjer bo padel v pekel ali pa bo prišel v nebesa. Pri tem prehodu bo Mohamed pomagal muslimanom. Pekel ima sedem delov. Višje nadstropje je za muslimane, ki so grešili, drugi deli pa so namenjeni različnim vrstam nevernikom. Nebesa so opisana kot vrt - *džanna*, kraj veselja.³⁸

5) *Islamsko čaščenje*

V Koranu srečamo zanimivo opredelitev človeka, za katerega pravi, da je *Božji abd*, kar pomeni častilec in služabnik. To pa je prisotno v vseh oblikah človekovega življenja, kajti ni ločitve med čaščenjem in ostalimi oblikami življenja. Mošeje ne moremo ločiti od

tržnice in politike ne od vere. Koran opredeljuje človeka tudi kot religiozno bitje.

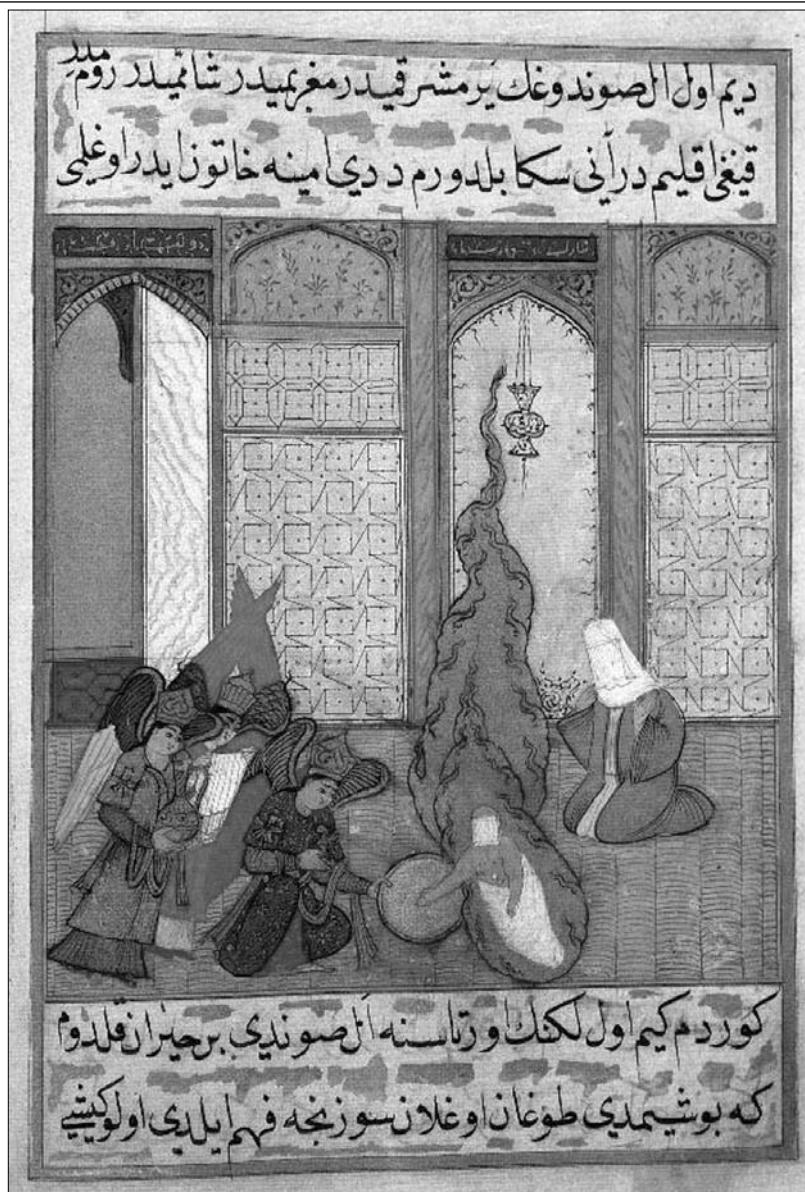
Islam se pojmuje tudi kot naravno verstvo, ker vse obstaja v odvisnosti od Boga, v pokorščini njegovi ustvarjalni in vzdrževalni moči ter z namenom, da časti Boga. Človek naj bi živel v hvaležni in častilni pokorščini Bogu. Že sama beseda musliman pomeni človeka, ki živi svoje življenje v skladu z božjo voljo. Islam pomeni "podreditev Bogu". Po Koranu sta telo in duh neločljivo povezana. Vernikova zunanja dejanja čaščenja so odvisna od njegovega notranjega namena in Koran želi, da je oboje Bogu v veselje.

Pet stebrov islama

Bog naredi z muslimanom sporazum, ki je zapisan v postavi. S postavo se pomaga človeku zagotoviti najboljše človeške razmere, v prihodnjem pa večno življenje. Postava temelji na petih stebrih, ki se imenujejo stebri vere - izpoved vere, molitev, post, miloščina in romanje.

1) Izpoved vere ali **ŠAHADA** je izražena z besedami: »Ni Boga razen enega in Mohamed je njegov prerok«. Pomeni obljubo pokorščine Bogu in hoje za prerokom. Besede Šahade po vsem svetu pozivajo muslimane k čaščenju in njihov pomen je srčika molitve in premišljevanja.

2) Obredna molitev ali **SALAT** najbolj nazorno izraža to, kar sam izraz islam pomeni. Pomeni resničen izraz podvrženosti Bogu, dejanje poslušnosti Bogu. S kretnjami in besedami močno izražajo čaščenje Boga, kar je prvenstvena dolžnost vsakega muslimana.³⁹ Molitev je tudi tisto dejanje, h kateremu Koran najpogosteje poziva.⁴⁰ Posameznik ima dolžnost opravljati molitev petkrat dnevno - ob zori, opoldne, sredi popoldneva, ob sončnem zahodu, in tik pred počitkom. V Mohamedovem času so poznali molitev samo trikrat dnevno. Ni mogoče natančno določiti, kdaj so dodali še dve molitvi. K molitvi kliče

Siver i-Nebi: Rojstvo preroka Mohameda, 1594, barve na papirju, Istanbul.

mujezin iz visokega *minareta* z naslednjimi besedami:

Bog je velik (Allah akbar.) (4 x)

Izpričujem, da ni drugega boga razen enega Boga. (2 x)

Izpričujem, da je Mohamed njegov poslanec. (2 x)

Pridite k molitvi! (2 x)

Pridite k odrešenju! (2 x)

Bog je velik. (2 x)

Ni drugega boga razen enega Boga.

Poseben prostor za molitev je mošeja ali džamija, lahko pa se moli kjer koli, le da se položi na tla posebna preproga. Za muslimane je ves svet svetišče Boga. Kadar se opravlja molitev v džamiji, sta pomembni dve stvari: **mihrab** -

odprtina v smeri Meke - in **minbar** - prižnica. Molitev je za muslimane izrednega pomena. Izraža zahvalo in čiščenje, brez prošenj. Vsaka molitev se začne z vzklikom "Bog je velik" in prvo suro: "*Slavite Boga, gospodarja sveta! Sočutenega, milostljivega! Vladarja sodnega dne! Samo tebe častimo in samo tebe kličemo na pomoč. Vodi nas po pravi poti, po poti tistih, ki si jim podaril svojo milost, na katere se ne jeziš in ki niso zablodili*" (K 1). Molitev lahko opravlja tisti, ki je v stanju obredne čistosti, kar si pridobi z umivanjem z vodo, ali če te ni, s prstjo ali peskom.⁴¹

Obvezna obredna molitev vse skupnosti je v petek opoldne in se vrši v mošaji. Petek je tudi dan, ko muslimani ne delajo, vendar ni poudarek na počitku, temveč na skupni molitvi. Raziskovalci islama dejansko ne najdejo teološke razlage, zakaj je ravno petek izbran za poseben dan molitve. Buharijevo izročilo zapiše, da so muslimani izbrali petek zato, da bi se tako ločili od Judov, ki praznujejo v soboto, in kristjanov, ki praznujejo v nedeljo.⁴²

Koran poziva k petkovi dolžnosti z naslednjimi besedami: "*Ko se na petek kliče k molitvi, hitite počastiti Alaha, in pustite trgovino*" (K 62,9). Petek se imenuje zato "dan splošnega zbora". Molitev v mošaji se začne s pridigo imama in se nadaljuje z molitvijo vernikov, ki jo sestavljajo določene molitve in kretnje. Priklanjajo se z obrednimi prikloni, dokler iz začetnega stoječega položaja vsi ne pridejo v klečanje in se s čelom dotikajo tal. S tem cela skupnost izrazi podreitev Bogu. Pri molitvi so obrnjeni proti Mekki. Ob koncu vsakdo izreče svojemu sosedu na desni in levi arabske besede miru: as-salamu alaikum, mir s teboj.⁴³

Poleg dnevne in tedenske molitve v mošaji so v teku časa prišle v navado še posebne molitve ob pogrebu, ob romanju, v času suše in podobno.

3) Obvezna miloščina ali **ZAKAT**; kdor veruje, naj opravlja molitve in miloščino, pravi Koran. Miloščina je religiozne, socialne in duhovne narave. Ima namen očiščevanja vernika

z zdravo odpovedjo dobrinam, ki so božja last. Koran bolj kot o količini govori o kakovosti darovanja in o notranji drži darovalca miloščine.⁴⁴ Muslimani imajo tudi jasno določeno, komu je miloščina namenjena. Darov so potrebni tisti člani skupnosti, ki jim je na poti k Bogu zmanjkalo osnovnih sredstev. Izročilo govori o deljenju svojega bogastva z ubogimi, potrebnimi, dolžniki, zaporniki, popotniki, z vsemi, ki so manj srečni, vendar pa pripadajo verski skupnosti in so enako všeč Bogu.⁴⁵ Miloščina pa ne obvezuje tistih, govori Buharijevo izročilo, ki so sami v potrebah ali imajo dolgove. Od začetka je v islamu miloščina veljala kot splošna zapoved, danes pa se islamski svet približuje miselnosti evropskih držav. Miloščina je postala dolžnost vernika pred Bogom, ne vključujejo pa je državni predpisi.⁴⁶

4) Post ali **savm** je eden od najbolj poznanih predpisov.⁴⁷ Obvezuje vsakega odraslega (od petnajstega leta dalje) muslimana od jutra do večera v mesecu *ramadanu* (deveti mesec islamskega koledarja).⁴⁸ Post zapoveduje popolno odpoved hrani, pijači in spolnemu občevanju. *Savm* ima izrazito religiozni namen, saj je pomoč za večjo vdanost Bogu. Učijo, da je odpoved telesa in misli od stvari trenutek, ko se obrnem k Bogu. Ukvarjanje s samim sabo zatemni misel na Boga. Post ima tudi antropološko vrednost; pomaga, da se vzpostavi harmonija med duhom in telesom, ki je pogoj, da človek razmišlja o ontoloških stvareh. Pomaga pa tudi pri vzgoji potrpežljivosti.⁴⁹ Za učinkovitost posta se je v mesecu ramadanu potrebno varovati vsake graje, zmerjanja, laži in tudi vsake slabe misli. Post je tudi priložnost za večje razmišljanje, za utrjevanje medsebojnih odnosov, za spravo, za povečano solidarnost. Poveča se obisk v mošajah.

Baharijev hadid opravičuje od posta bolnike in potnike, nosečnice, doječe žene in ostarele. Vendar pa ga morajo vsi, razen ostarelih, opraviti pozneje, ko so za to dani pogoji.

Dejanje posta je ena največjih skupnih dolžnosti islamskega verskega življenja. Je najpomembnejši čas v letu. Ob večerih se muslimani zbirajo k skupnim pogovorom, branju Korana. Nekateri poročajo, da je Mohamed trdil, da je od vseh oblik čaščenja post Bogu najdražji, ker ga vidi samo on. Ob koncu posta imajo poseben praznik "mali praznik", ki se imenuje "praznik prekinitve posta".

5) Peti steber vere - romanje v Meko ali **hadž** je najtesneje povezan s predislamsko tradicijo. Musliman mora vsaj enkrat v življenju poromati v Meko. Ob katerem koli času v letu ima verski pomen - malo romanje; veliko romanje pa je v dvanajstem mesecu od sedmega do desetega dneva. Obveznost romanja je vendarle relativna. Težave za potovanje lahko posamezniku omogočijo, da je oproščen. Romati niso dolžni duševno bolni, sužnji, ženske brez sorodnikov, ki bi jih spremljali, ubogi, ki ne morejo plačati stroškov potovanja.⁵⁰

Meka je kraj poln spominov na Božje delovanje v preteklosti. Gre za spomin na Mohameda, ki se je tukaj rodil in začel svoje poslanstvo, in pa na njegovega predhodnika Abrahama. Ta naj bi bil zgradil Kaabo s pomočjo sina Izmaela kot znamenje njune podeditve Bogu in s prošnjo, naj bi jima Bog pokazal način čaščenja. (Cilj romanja je kaaba, to je kamnita stavba, tlakovana in oblečena v črn brokat, ki ga menjajo vsako leto. Na enem izmed vogalov se vidi "črni kamen", na katerega naj bi stopil Abraham.)

V Meki imajo romarji različne dolžnosti. Na zemljo, ki je sveta, lahko stopi tisti, ki je oblekel spokorno oblačilo.⁵¹ Romanje se začne z vzklikom **labajka** - *Glej tu sem, moj Bog*. Nato sedemkrat tečejo okrog kaabe in se poskušajo dotakniti črnega kamna. Temu sledi "malo romanje", pri katerem sedemkrat prehodijo pot od enega hriba do drugega (spomin na to, kako je Agara, Abrahamova sužnja, v puščavi iskala vodo za sina Izmaela). Nato obišejo bližnja svetišča. Posebej pomembna je gora

Arafat; tukaj v molitvi preživijo ves dan; romar dobi tudi v molitvi odpuščanje pred Bogom grehov zase in za tistega, ki mu je plačal pot v Meko. Nato se vrnejo nazaj v Meko in naberejo nekaj kamenčkov. Te naslednji dan obredno zmečejo na tri kamnite stebre v sosednji vasi in se spominjajo Abrahamovega življenja, ko se upre satanovi skušnjavi, da ne bi ubogal Boga in daroval sina Izmaela. Koran pripoveduje, kako je bil otrok odkupljen z izredno žrtvijo, in romarji se veselo spominjajo tega dejanja Božjega usmiljenja ter po vsem islamskem svetu na ta dan obredno darujejo ovce ali kamele. O daritvi pravi Koran: "*Njihovo meso in kri ne bosta dosegla Boga, dosegla pa ga bo vaša pobožnost*". Ob vrnitvi iz Meke se mnogi romarji ustavijo v Medini, kjer je Mohamed pokopan.⁵²

Vsakoletno romanje, ki zbere sto tisoče romarjev, je izraz njihove številčnosti, moči, povezanosti in izraz, kako ista vera družijo med seboj različne rase.

6) **Sveta vojna - DŽIHAD** je postala velika dolžnost in steber vere samo za šiitsko islamsko skupnost, ne pa tudi za sunita. Džihad prevajajo s sveto vojno, vendar dejansko pomeni "prizadevanje" - torej bolj kot vojna vsako prizadevanje, da bi pripeljali čimveč ljudi na pot k Bogu. Mohamed že vse od začetka trdi, da je treba vse ljudi pripeljati k pravi veri. Toda ne najprej s silo, temveč po mirni poti. Če pa je mirna pot neučinkovita, pa je potrebno za razširitev islama po vsem svetu uporabiti vsa sredstva, tudi vojno.⁵³ V samem Koranu najdemo več različnih pojmovanj svete vojne. Imamo sure, ki govorijo o toleranci (K 50,45; 109,1-6), imamo sure, ki govorijo o vojni v obrambi (K 22,39-40), in vrstice, ki govorijo o bojevanju proti tistim, ki ne verujejo v Boga⁵⁴ (K 9,30).⁵⁵ Tega se bolj oprimejo njegovi nasledniki in v tem je mogoče videti tudi vzrok za tako hitro razširitev islama. Na "sveto vojno" je dolžan iti vsak musliman. Če bi sveta vojna prenehala, bi

prenehal tudi islam. S tem pa postaja islam izredno nestrpen. Posebno strpnost pa so pokazali do "Ijudstev knjige", kot imenujejo Jude in kristjane.

Islamsko izročilo

Pripadniki islama se vse od začetka sprašujejo, po čem naj usmerjajo svoje življenje, da bodo uresničevali pokornost Alahu. Najpomembnejše in tudi edino sredstvo je Koran, knjiga vseh knjig. Toda s kakšnim sredstvom je mogoče razumeti Koran in kako ga uresničiti v praksi? Eden od pomembnih pripomočkov je islamsko izročilo.

Islamsko izročilo je skupek verovanja, ustanove in prakse, ki se prenaša kot dediščina z vedno novimi dodatki. To pa predstavljata *sunna* in *hadit*. *Sunna* ali Prerokova praksa vsebuje številna izročila o tem, kaj je prerok povedal, storil ali dovolil. Prenašala se je po pripovedovanju malih skupin in se imenuje *hadid*. *Hadid* ali izročilo ima dva dela: v prvem delu našteva vrsto posredovalcev, drugi del pa vsebuje vsebino izročil, kar je prerok govoril in delal.

Od začetka pri izročilih ni bila pomembna točnost poročanja o Mohamedu. Pomembnejša je bila vsebina. Izročilo se je vršilo ustno in se je zapisalo le to, kar so potrebovali za lastno potrebo. Ko pa se je utrdil običaj kot temelj avtoritete, je postajalo izročilo podlaga *sunne*. V obdobju treh generacij po Mohamedovi smrti so obstajali številni *haditi*. Izročila so postajala vedno bolj neresnična, prepletena s številnimi vplivi rimskega prava, judovske in krščanske tradicije in tudi z izreki grških filozofov. Glede na številčnost je bilo potrebno narediti določeno selekcijo. Med prvimi sta bili izbrani dve zbirki izročil: *Buharijeva* (umrl je 870) in *Muslimova* (umrl je 875 leta). Govorita o splošnih temah, kot so: post, molitev, zakon ipd., in sta dobili ime izvirni. Toda ti dve izročili še nista odgovorili na številna nepojasnjena vprašanja, na katere

Tekstil, verjetno prekrivna odeja, Turčija, sredina 16. stol., svila z vdelenimi kovinskimi nitmi na satenasti podlagi, 86.7 x 83.8 cm, kolekcija Edwina Binney Tretjega, Turčija.

ni bilo mogoče najti odgovora v Koranu, niti v drugih razlagah. Iz tega razloga so sprejeli še štiri izročila. Vseh šest izročil predstavlja še danes posebno avtoriteto.⁵⁶

Islamska postava

Islamska postava je imela in še ima pomembno mesto v islamu. Pomeni izvleček vse islamske misli, je izraz načina življenja in tudi bistvo ali jedro samega islama. Postavi dajejo pomembnejše mesto od islamske teologije. Način življenja ali postava se imenuje *šaria*, kar pomeni "pot k napajališču".⁵⁷

Po islamskem prepričanju, ki je veljaven od srednjega veka, postava temelji na božjem razodetju, ki izhaja iz štirih glavnih virov: *Korana*; *sune* ali izročila; *idžma* ali soglasja muslimanske skupnosti ali njenih voditeljev, in *kijasa* - izpeljave iz prvih treh virov po podobnosti. Pri zadnjem viru muslimani poznajo osebno odločitev ali *idžtihad*.

Raziskave so pokazale, da ima islamsko pravo izhodišče že v predislamskem običajnem pravu. Široko zasnovano prava so skoraj do pred 100 leti upoštevali v skoraj vseh islam-

skih deželah. Ponekod so jo trgovci zaradi prezahtevnosti po svoje oblikovali, pravni strokovnjaki pa so še posebej pogosto izpelevali različne razlage po podobnosti. Danes v islamskem svetu prevladuje vedno več svet-nih predpisov, razen v družinskem pravu, za katerega vsi vztrajajo, da mora ostati izrazito islamsko. Narašča tudi težnja po oblikovanju državljanskih zakonikov, ki bodo vključevali načela islamskega prava hkrati s tistimi tu-jega izvora. Ponekod pa je čutiti težnjo po po-novnem oživljanju muslimanskega funda-mentalizma.⁵⁸

Vrednote⁵⁹

Vrednote, ki jim islam daje posebno me-sto, so: povezanost vseh verujočih, dobrota, spoštovanje staršev, velikodušnost in druge.

1) *Bratstvo vseh verujočih*: Koran na kate-goričen način zapiše: "Vsi muslimani so brat-jel!" (K 49,10). Ta trditev je bila v islamu tako globoka, da je zanikala vsakršno raso, kul-turno in socialno razlikovanje.

Toda še posebej na začetku imajo v isla-mu posebej častno mesto Arabci in Mohame-dovi sorodniki. Še danes je avtentični Koran samo v arabskem jeziku. Sprva Mohamed ni imel namena ustanoviti univerzalne religije, temveč *ummo* - islamsko skupnost Arabcev s središčem v Mekki. Vendar pa je kalif Omar razširil idejo o ummi na ozemlje zunaj arab-skih meja. Umma je danes tisto, kar vsakega muslimana navdaja z gotovostjo, da pripada veliki skupnosti, ki pogojuje njegovo življenje tako politično kot socialno in religiozno. Izro-čilo govori: "Vsi ljudje so med seboj enaki, ka-kor resice tkalčeve krtače. Nobene razlike ni med belim in črnim, Arabcem in Nearabcem, razen v tem, kako ljubijo Boga".

2) *Dobrota*: Islamska solidarnost ima za po-sledico dobroto, ki se kaže vse do odpuščanja krivic. Koran zapiše: "Lepa beseda in odpuščanje sta več vredna kot neiskrena miloščina". (K 2,263). "Vračaj slabo z boljšim in videl boš, da

bo tvoj sovražnik postal tvoj prijatelj" (K 51,34). Muslimanski nauk tudi uči, da je potrebno skrbeti in prinašati mir med vernike, se med seboj spoštovati ter preprečevati vsako krivico. Posebno skrb je potrebno posvetiti zapušče-nim, ubogim in duševno prizadetim.⁶⁰

4) *Spoštovanje staršev*: Med islamskimi vr-linami je spoštovanje staršev med najpomem-bnejšimi. V Koranu beremo: "Človeku smo priporočili spoštovanje staršev. Mati ga je s tru-dom nosila in rodila. Trideset mesecev ga je do-jila in ko dozori in dopolni štirideset let, spre-govori: Gospod, daj da se ti zahvalim za vse do-bro, kar si storil meni in mojim staršem, in mi pomagaj, da bom delal to, kar je tebi všeč. Raz-veseljuj me z mojimi potomci. Tebi se skesan izročam in sem ti pokoren" (K 46,15). Eden od največjih grehov, ki jih človek lahko stori, je preklinjanje in nespoštovanje staršev.

5) *Velikodušnost*: Islam spodbuja vernike k izpolnjevanju velikodušnosti. Koran uči, da so socialne razlike, torej tudi bogastvo, božje delo. "Bog je naredil nekatere izmed vas nad drugimi v bogastvu" (K 16,71), zato je bogastvo lahko božji blagoslov. Potrebno ga je modro uporabiti, predvsem pa zvesto izpolnjevati če-trti steber islama.

Kristjani in muslimani

Drugi vatikanski koncil je spregovoril o islamu v dveh temeljnih dokumentih. *Dog-matična konstitucija o Cerkvi* v 16. členu govori o nekristjanjih, ki so vključeni v odrešenje. "Med njimi so na prvem mestu muslimani, ki se imajo za izpovedovalce Abrahamove vere in ki z nami častijo, edinega, usmiljenega Boga, ki bo sodil ljudi poslednji dan".⁶¹

Koncilska Izjava o razmerju Cerkve do ne-krščanskih verstev podčrta, da katoliška Cer-kev ne zametuje ničesar od tistega, kar je v nekrščanskih verstvih resničnega in svetega. "Z odkritosrčno spoštljivostjo gleda na one načine delovanja in življenja, na ona pravila in nauke, ki se sicer v marsičem razlikujejo

od tistega, česar se sama drži in uči, a neredko odsevajo žarek Resnice, ki razsvetljuje vse ljudi. Nenehno pa oznanja in je dolžna oznanjati Kristusa, ki je "pot, resnica in življenje", v katerem ljudje najdejo polnost religioznega življenja v katerem je Bog spravil s seboj vse."⁶²

Nekatere točke, ki jih koncil pojmuje skupne med krščanstvom in islamom, so: vera v enega, živega, usmiljenega in vsemogočnega Boga, stvarnika nebes in zemlje, ki je govoril človeštvu; čaščenje Jezusa, božjega preroka in Marijinega sina, device Marije; poslednja sodba; spoštovanje moralnega življenja in čaščenje Boga predvsem z molitvijo, miloščino in postom.

Takoj je potrebno povedati, da žal nobena od teh skupnih točk ni takšna, da bi lahko govorili o popolnem soglasju in da je mnogo več dogmatičnih in moralnih pogledov, med katerimi je nepremostljiva razlika. Dovolj je, če pomislimo na Sv. Trojico, Kristusovo božanstvo in na njegovo odrešensko poslanstvo, na "razodetje" Korana in na Mohamedovo poslanstvo "zadnjega med preroki". Ne smemo pozabiti, da v islamu ne le da ne obstajajo dogme v krščanskem smislu, ampak da je sam pojem dogma za muslimane prekletstvo, v kolikor želi oblikovati definicijo Boga, medtem ko je islamski Bog neskončno svoboden in tudi neskončno samovoljen in neopredeljiv v svojem vedenju.

Za razliko od krščanstva islam ni razvil teološkega študija, temveč študij prava. Pojem božjega prava je zelo star na Vzhodu; v islam je ta pojem prišel iz Korana, v katerem Bog osebno zapoveduje in prepoveduje, nagrajuje in kaznuje. Islamsko cesarstvo je čutilo potrebo po zakonitem sistemu za potrebe politične moči, toda ni moglo računati na prejšnji pravni sistem, kot je naredila Cerkev, ko je prilagodila zakoniti red rimskega imperija.

Končno, ker je islam v svojem bistvu podedenost božji volji, ki se izraža v Koranu,

je samo po sebi umevno, da ne dela prave razdelitve med pravom in religijo. Kajti v prvih časih se je arabska beseda *fiqh* (razumevanje) uporabljala za izražanje ne le študija prava, ampak tudi teologije. Pozneje pa je prevzela skoraj izključno pravni pomen, približujoč se drugemu pojmu *šaria* (pot), da bi označil zakonit sistem, ki temelji na Koranu in na sunni, ki ureja vse oblike islamskega življenja.⁶³

Koncil v izjavi o nekrščanskih verstvih podčrta, naj vsi pozabimo na nastale razprtije med muslimani in kristjani ter se trudimo za medsebojno razumevanje, pospeševanje socialne pravičnosti, moralnih vrednot ter miru in svobode za vse ljudi.

Sklep

Islam je najmlajša svetovna religija in v marsičem najenostavnejša in najbolj jasna. Veruje v edinega vsemogočnega Boga. Ustanovitelj islama se ni predstavil kot odrešitelj, ampak kot božji poslanec, prinašalec božjega sporočila. Ukvarja se z urejanjem ljudskega življenja na tem svetu in sodbo človeštva po smrti. Bistveno se razlikuje od drugih svetovnih religij, ki so nastajale daljše obdobje in je v njih mogoče začutiti dolgoletno tradicijo, običaje, praznoverja in modrost dolgih tisočletij. Islam pa se je pojavil v določenem obdobju, na določenem mestu z določenim človekom in z določeno knjigo.

1. Prim. AA., VV., *Dizionario di missiologia*, Bologna, Edizioni Dehoniane Bologna, 1993, 295.
2. F. Dassetto in A. Bastenier, *Europa: nuova frontiera dell'Islam*, Roma, 1988, 97, v.: P. Branca, *Introduzione all'islam*, San Paolo, Milano, 1995, 300.
3. Prim. J. JEAN-RENÉ, *Islam i muslimani*, Zagreb, Krščanska sadašnjost, 1982, 13 -14.
4. G. Böwering, *Islamski izziv*, v: *Znamenje XXIV* (1994), 5-6, 42.
5. Prim. P. Branca, *Introduzione all' islam*, 12-23; F. Rode, *živa verstva*, Celje, Mohorjeva družba,

- 1977, 103-105; J. R. Milot, *Islam i muslimani*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1982, 22-30.
6. Prim. Kaba, *Čaba*, v: N. Smailagić, *Leksikon islama*, Sarajevo, Svjetlost, 1990, 301-305.
7. Prim. V. J. Cornell, *Tavhid*: Vera v Enega v islamu, v: *Znamenje* 24 (1994) 5-6, 27.
8. Prim.: P. Branca, *Introduzione...*, 36; *Muhammed*, v: N. Smailagić, *Nerkez, Leksikon...*, 432.
9. Prim.: Tabari-Balami, *Biografia del Profeta Maometto*, Milano, 1990, 23-24, v: P. Branca, *Introduzione all' islam*, 40.
10. Prim.: P. Branca, *Introduzione all' islam*, 49.
11. Prim. J. Renard, *Islam*, eden in mnogi, v: *Znamenje* 24 (1994) 5-6, 31. Avtor poudarja močno islamsko tradicijo: "Islamski viri kažejo na začetku močno težnjo po postavljanju univerzalnih ciljev v veri, ki jo je oznanjal Mohamed".
12. O političnem in verskem značaju Mohamedovega prihoda v Medino nam govori dokument "Medinska ustava", ki ga arabski zgodovinarji vse do danes navajajo. V tem dokumentu je utemeljen tudi pojem *umme*. Prim: J.R. Milot, *Islam i muslimani*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1982, 36, 37.
13. K III, 103.
14. Danes imajo muslimani v Jeruzalemu Omarjevo mošejo, ki je seveda po velikosti mnogo večja in je na drugem mestu.
15. *Velika verstva sveta*, Koper, Ognjišče, 1987, 319.
16. Glej podrobnejšo razlogo v: P. Branca, *Introduzione...*, 91.
17. Prim. F. Rode, *živa...*, 115-116.
18. Prva sura iz Korana: "*Slavite Boga, gospodarja sveta! Sočutnega, milostnega! Vladarja sodnega dne! Samo tebe častimo in samo tebe kličemo na pomoč. Vodi nas po pravi poti, po poti tistih, ki si jim podaril svojo milost, na katere se ne jeziš in ki niso zablodili.*"
19. Prim. J. R. Milot, *Islam...*, 49.
20. Prim. V. J. Cornell, *Tavhid...*, 26.
21. Prim. tudi: V. J. Cornell, *Tavhid...*, 29-30.
22. K 6,95-99.
23. K 7,53.
24. Prim. M. Gaudefroy-Demombynes, *Mahomet*, Pariz, 1969, 257.
25. K 11,69; 15,51-57; 29,31-32; 51,24-31.
26. K 11,74-77-83; 15,57-75; 26,160-161; 29,31-35; 51,31-37.
27. K 3,38-41.
28. K 3,42-43. 45-49; 19,19-21.
29. K 2,97-98.
30. Prim. K 15,28-35.39.40.
31. Prim. F. Rode, *živa...*, 114.
32. Koran spregovori o Edenskem vrtu in o Adamovi neposlušnosti, vendar krajše kot Sveto pismo. Tudi pomen je veliko manjši. Prim. K 20,117-123.
33. Prim. P. Branca, *Introduzione...*, 184.
34. Mariji je posvečena 19. sura v Koranu. Kakšna je njena vloga v islamu, si lahko preberemo v: J. M. A. JALIL, *Maria in Islam*, Werl, 1954.
35. Prim.: V. J. Cornell, *Tavhid...*, 30.
36. Prim. G. Böwering, *Islamski izziv*, v: *Znamenje* XXIV (1994) 5-6, 44-55.
37. K 8, 8-9.
38. K 47,15. Prim. P. Branca, *Introduzione...*, 199. Prim. tudi: K 55, 46-78.
39. "Džine i ljude sam stvorio samo da Me obožavaju" (K 51,56).
40. K 7, 204-205; prim. tudi: K 20,132; 25,77; 29,45; 31,17.
41. K 5,7.
42. Prim.: Al-Bahari, *Detti e fatti del Profeta dell'Islam*, in: P. Branca, *Introduzione ...*, 213.
43. Molitev je sestavljena iz več elementov. Natančen opis tega glej: *Salat*, v: N. Smailagić, *Leksikon...*, 528.
44. K 2, 171-172.
45. Prim. K 2, 173-174.
46. Prim. P. Branca, *Introduzione...*, 221.
47. K 2,183-185.
48. Deveti mesec luninega koledarja je izbran iz različnih razlogov: ker je v tem mesecu imel Mohamed razodetje (26. in 27. ramadana 610); v tem mesecu je umrla prva Mohamedova žena (619); v ramadanu so porazili sovražnike iz Meke (624) in leta 630 je Mohamed zmagošlavno vkorakal v Meko.
49. Prim. G. Rizzardi, *Islam. Spiritualità e mistica*, v: P. Branca, *Introduzione...*, 224.
50. K 2, 196-197.
51. Prim.: *Hadž*, v: N. Smailagić, *Leksikon...*, 225.
52. Prim. P. Magnanini, *Islamismo*, v: *Sette e Religioni*, 5 (1995) 1, 87-88; C. Guzzetti, *Cristo e Allah*, Editrice Elle Di Ci, Torino 1983, 193-195; *Hadž*, v: N. Smailagić, *Leksikon...*, 224-227.
53. K 49,15.
54. K 9,30.
55. Prim. C. Guzzetti, *Cristo...*, 196.
56. Prim: P. Branca, *Introduzione...*, 154.
57. *Šerijat*, v: N. Smailagić, *Leksikon...*, 580-582.
58. Več o postavi in islamskem pravu - glej monografijo: J. Kardavi, *Islamsko pravo*, Sarajevo, 1989.
59. Prim. C. Guzzetti, *Cristo...*, 200-226.
60. K 4,2.
61. *Lumen Gentium*, 16.
62. *Nostra aetate*, 2.
63. C. Guzzetti, *Cristo...*, 68-69.